

LA INTRODUCCIÓ DE LES CLÀUSULES SOCIALS A LES COMPRES,
CONTRACTES I LICITACIONS DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

F. Xavier Agulló i Garcia

Soci director d'ÈTIA Consultoria Estratègica en Reputació

Creador i director editorial de BlogResponsable.com

SUMARI

0	RESUM	3
1	INTRODUCCIÓ	3
1.1	ANTECEDENTS LEGALS	3
1.2	LA NOVA LLEI DE CONTRACTES DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES	5
2	EL DESENVOLUPAMENT TERRITORIAL RESPONSABLE	5
2.1	IMANTS I INFRAESTRUCTURES SOCIALS DE DESENVOLUPAMENT REGIONAL	6
2.2	RESPONSABILITAT SOCIAL DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES	6
2.3	TRISECTORIALITAT I TERRITORIS SOCIALMENT RESPONSABLES (TSR)	7
3	ELS EIXOS D'UN TSR	7
3.1	ELS TRES EIXOS D'UN TSR	7
3.2	L'EFECTE MULTIPLICADOR COM A LEITMOTIV DE LA RS DE LES ADMINISTRACIONS EN UN TSR	8
4	LES CLÀUSULES SOCIALS EN LA CONTRACTACIÓ PÚBLICA	9
4.1	LES CLÀUSULES COM A MOTORS IMANTADORS DE LES INFRAESTRUCTURES SOCIALS	9
4.2	ALINEAMENT ESTRATÈGIC DE LES CLÀUSULES AMB EL TERRITORI: OBJECTIUS ESTRATÈGICS	10
4.3	MÈTODE DE SELECCIÓ DE CLÀUSULES SOCIALS	10
4.4	CLASSIFICACIÓ DE LES CLÀUSULES SOCIALS	10
4.5	LES FASES DELS PROCEDIMENTS DE CONTRACTACIÓ	14
4.6	FÓRMULES DE VERIFICACIÓ DE LES CLÀUSULES SOCIALS	17
4.7	EXEMPLES	17
5	CONCLUSIONS	18

0 RESUM

La Directiva 2004/18/CE fixà un entorn marc per a la translació a les legislacions estatals dels països membres de la UE de procediments per a la introducció de clàusules socials en les compres públiques, ja siguin ambientals, laborals, socials o ètiques.

Aquest treball planteja una metodologia per a la definició de les clàusules socials de cada administració pública estatal, autonòmica o local. Si bé en el passat són ja diverses les administracions que han provat d'introduir clàusules socials, sovint han topat amb problemes de legalitat, al considerar determinats grups que "l'oferta econòmicament més avantatjosa" és la més barata.

El projecte de Llei de Contractes del Sector Públic, actualment en tràmit ja avançat, canvia aquest context, introduint un marc on la compra pública és una eina per a construir Territoris Socialment Responsables.

1 INTRODUCCIÓ

1.1 ANTECEDENTS LEGALS

Incorporar clàusules socials o mediambientals als contractes de les administracions públiques és un dels reptes pendents de les nostres administracions que solen trobar excuses en el marc legislatiu imposat per la Comissió Europea (XARXA PER LA COMPRA PÚBLICA ÈTICA, any desconegut).

De fet, l'intent de la Comunitat Autònoma madrilenya (CAM) de traslladar a la seva normativa sobre contractes públics l'Acord "Marc per a donar suport l'estabilitat i qualitat de l'Ocupació", assolit el 1998 amb sindicats i patronal es va saldar amb una carta d'emplaçament dirigida per la Comissió Europea contra el Decret de la Comunitat de Madrid. En aquest Acord Marc s'acordava, entre altres extrems, establir com criteri preferent en la contractació d'obres, serveis i subministraments la creació d'ocupació estable en l'obra o servei contractat, valorant igualment l'estabilitat de la plantilla de l'empresa concursant, de manera que es prioritzessin a aquelles amb un pes majoritari de treballadors indefinits, incorporant clàusules en els plecs de condicions de les quals resultava una puntuació del 20% del total de la baremació. També, per a impulsar criteris d'estabilitat en la inserció laboral de persones amb discapacitat, els plecs de

condicions recollirien l'exigència a les empreses concursants del compliment de la Llei d'Integració Social de Minusvàlids, pel que es refereix a l'ocupació d'un 2 per 100 de la plantilla de les empreses de més de 50 treballadors.

La Comissió Europea va manifestar llavors que els criteris d'adjudicació del contracte havien de referir-se exclusivament a l'oferta; que les Directives comunitàries en matèria de contractació només permetien dues modalitats d'adjudicació, al preu més baix o a l'oferta econòmicament més avantatjosa, valorant-se aquesta última d'acord amb una combinació de criteris objectius enumerats en les Directives a títol d'exemple; i que els criteris utilitzats per la Comunitat de Madrid no condueixen a l'elecció de l'oferta econòmicament més avantatjosa. Però des de llavors, s'han produït noves sentències del Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees, nous documents de la Comissió i del Parlament Europeu que van concloure en la promulgació el 2004 de dues noves Directives sobre contractació pública que estan a l'espera de la seva transposició a la legislació espanyola, en especial la *“Directiva 2004/18/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 31 de març de 2004, sobre coordinació dels procediments d'adjudicació dels contractes públics d'obres, de subministraments i de serveis”*.

Així, per exemple, es pot llegir que “els poders adjudicadors podran exigir condicions especials en relació amb l'execució del contracte sempre que aquestes siguin compatibles amb el Dret comunitari i s'indiquin en l'anunci de licitació o en el plec de condicions. Les condicions que s'executi un contracte podran referir-se, especialment, a consideracions de tipus social i mediambiental.” O que “Les condicions d'execució d'un contracte seran compatibles amb la present Directiva sempre que no siguin directa o indirectament discriminatòries i s'assenyalin en l'anunci de licitació o en el plec de condicions. En particular, poden tenir per objecte afavorir la formació professional en el lloc de treball, l'ocupació de persones que tinguin especials dificultats d'inserció, combatre l'atur o protegir el medi ambient. Com exemple es poden citar, entre unes altres, les obligacions –aplicables a l'execució del contracte– de contractar a aturats de llarga durada o d'organitzar accions de formació per als aturats o els joves, de respectar en el substancial les disposicions dels convenis fonamentals de l'Organització Internacional del Treball (OIT) en el cas que aquests no s'haguessin aplicat en el Dret nacional, de contractar a un nombre de persones discapacitades superior al que exigeix la legislació nacional.”

1.2 LA NOVA LLEI DE CONTRACTES DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

El Parlament i el govern espanyol tenen avui la responsabilitat d'adequar la seva normativa de contractació pública amb una proposta global i sistemàtica per a permetre i facilitar la inclusió de clàusules que incentivin les bones pràctiques socials, laborals i mediambientals.

Així, el Projecte de Llei de Contractes del Sector Públic de juliol de 2006 introdueix per primer cop explícita que incorpora *“en sus propios términos y sin reservas las directrices de la Directiva 2004/18/CE, la ley de contratos del sector público incluye sustanciales innovaciones en lo que se refiere a la preparación y adjudicación de los negocios sujetos a la misma. Sintéticamente expuestas, las principales novedades afectan a la previsión de mecanismos que permiten introducir en la contratación pública consideraciones de tipo social y medioambiental, configurándolas como condiciones especiales de ejecución del contrato o como criterios para valorar las ofertas, prefigurando una estructura que permita acoger en el futuro pautas de adecuación de los contratos a nuevos requerimientos sociales, como son los de acomodación de las prestaciones a las exigencias de un “comercio justo” con los países subdesarrollados o en vías de desarrollo”*.

Això suposarà una legitimació de les clàusules socials, tot i que no sembla que la llei acabi fent referència a clàusules socials concretes, sinó més aviat a fixar un entorn marc que en faciliti la seva introducció, a lliure discreció de l'administració pública que les vulgui introduir.

Les clàusules socials han de permetre doncs a les administracions, en especial les locals, la possibilitat d'afavorir un desenvolupament responsable del territori a partir de les seves compres.

2 EL DESENVOLUPAMENT TERRITORIAL RESPONSABLE

Entenem per desenvolupament territorial sostenible les polítiques de foment de responsabilitat social de les organitzacions que formen el territori d'actuació de l'administració pública.

En aquest context sorgeix el concepte de Territori Socialment Responsable, com a evolució dels conceptes particulars de Responsabilitat Social de les organitzacions

individuals. Històricament, el concepte no és en sí mateix nou, és un desenvolupament de les polítiques de desenvolupament regional.

2.1 IMANTS I INFRAESTRUCTURES SOCIALS DE DESENVOLUPAMENT REGIONAL

Rosabeth Moss Kanter (MOSS KANTER, 1995) afirma que les ciutats i territoris es desenvolupen especialitzant-se en algun o més del següents àmbits de les tres C's: conceptes (idees, història, cultura), capacitats (recursos, formació) i connectivitat (xarxes, situació geogràfica). Això acaba creant recursos humans especialitzats: pensadors, fabricants, comerciants. L'articulació del desenvolupament cal que es faci a partir de dos fets.

D'un costat, crear infraestructures socials (el que anomena *glue*): amb la mateixa funció al seu camp de les infraestructures físiques, les socials serveixen per cohesionar, millorar la qualitat de vida, i crear projectes comuns.

D'altre costat, crear imants (*magnets*): institucions o organismes que atrauen l'activitat i concentren i coordinen esforços.

Les administracions públiques poden actuar d'imants (*magnets*) que atraguin i creïn activitat responsable als seus territoris, concentrant els esforços de tots els agents socials en benefici comú i també de cadascun d'ells. És a dir, que es creïn infraestructures socials.

2.2 RESPONSABILITAT SOCIAL DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

Més enllà del propi rol que les administracions públiques tenen com a legisladores, gestores o executores de polítiques públiques, la Responsabilitat Social (RS) de les Administracions permet generar dinàmiques positives i infraestructures socials. En aquest sentit entenem RS de les Administracions com totes aquelles iniciatives preses més enllà de marcs regulatoris mínims o concrets.

Els marcs reguladors uniformitzen les polítiques i la situació i drets dels agents del territori, mentre que les polítiques de RS del Sector Públic permet adaptar les actuacions públiques a la realitat diferenciada de cada territori. Permet doncs especialitzar i potenciar el que Moss Kanter anomena les tres C's: conceptes, capacitats i connectivitat.

2.3 TRISECTORIALITAT I TERRITORIS SOCIALMENT RESPONSABLES (TSR)

Una de les característiques de la RSC que més pot aportar al desenvolupament sostenible és el que podem anomenar trisectorialitat. Parteix del fet de qui és l'ens o organització promotora: De quin sector? L'empresarial, el públic o el tercer sector?

El concepte de Base de la Piràmide (*Bottom of the pyramid*, a PRAHALAD, C.K, "*The Fortune at the Bottom of the Pyramid*", 2004) sobre negocis d'inclusió social implica als 3 sectors, però la iniciativa acostuma a ésser del sector empresarial (p.e. la cimentera Cemex a Mèxic, Veneçuela i Egipte).

Quan es parla d'emprenedoria socials es parteix de la idea que és el Tercer Sector l'impulsor (p.e. Ashoka), en la seva recerca de sinergies amb el sector públic i l'empresarial.

En canvi, en el concepte de Territoris Socialment Responsables (TSR) la iniciativa és normalment del sector públic. El concepte de TSR és una evolució del concepte individual de RS del Sector Públic, alhora que a través seu de la RS de la resta d'agents socials del territori.

3 ELS EIXOS D'UN TSR

S'entén doncs per TSR el desenvolupament integral de polítiques públiques en àmbits territorials concrets, implicant tots els agents: el propi sector públic, l'empresarial i el tercer sector, en pro de la satisfacció de les necessitats concretes del territori.

3.1 ELS TRES EIXOS D'UN TSR

Podem plantejar les possibles actuacions per a desenvolupar un territori socialment responsable en tres eixos:

- L'eix de les polítiques defineix específicament les actuacions des de les administracions que tenen a veure amb el seu rol de promoure entorns més enllà de marcs regulatoris concrets:
  - Explicar: difusió dels conceptes de RS i de les bones pràctiques dels agents del territori (p.e. consum responsable, difusió d'estudis, guies, conferències)

- Aplicar: introducció d'incentius i acompanyament en les implantacions d'eines concretes en les empreses i altres agents (premis, eines de gestió concretes, etc.)
- Facilitar: xarxes de cooperació, partenariats públic-privats (PPP) i polítiques pro transparència i convivència social (p.e. codis de conducta, memòries socials, plataformes de pressió i escrutini públic, mediació, etc.).
- L'eix de la responsabilitat dels agents compta amb la necessitat que des de l'actuació interna de cadascun dels tres sectors (públic, empresarial i no lucratiu o social) es generin avantatges pel propi sector alhora que per la resta, sempre en pro del territori
  - Responsabilitat empresarial (RSE), en els àmbits laboral, mediambiental, acció social i comunitat, clientela i proveïment i bon govern.
  - Responsabilitat pública (en especial el que fa referència a la transversalitat de les seves polítiques responsables i les clàusules socials en la compra pública).
  - Responsabilitat no lucratiu o de les ONG, en la mesura que han d'estar sotmeses al mateix escrutini públic que la resta de sectors, i la transparència hi juga un paper clau.
- Finalment l'eix dels impulsors de la responsabilitat contempla la necessitat de comptar amb:
  - Mitjans de comunicació responsables.
  - Consum i inversió socialment responsables.
  - Iniciatives inclusives (emprenedoria social, negocis d'inclusió social, marketing social).

3.2 L'EFECTE MULTIPLICADOR COM A LEITMOTIV DE LA RS DE LES ADMINISTRACIONS EN UN TSR

Dins d'un TSR hi ha actuacions que generen efectes multiplicadors sobre els altres agents i la RS en general. Podem comparar els resultats de dites actuacions amb els que

generen les iniciatives piramidals o virals: una primera acció sobre un agent en genera automàticament diversos en agents relacionats amb aquest.

Si partim de la base que l'esforç que pot realitzar una administració pública fos de cost similar, caldria fixar prioritats en funció del benefici social que se'n derivaria. Si el resultat no s'atura en l'agent beneficiari sinó que es trasllada a través seu a d'altres, es pot considerar que és una acció prioritària, atès que té un efecte multiplicador.

En un TSR els elements que generen més efectes multiplicadors són:

- Mitjans de comunicació implicats en el foment de la RS al territori de tots els agents, amb una clara voluntat de fer la RS un concepte de masses.
- Foment del partenariat entre els diferents agents socials.
- Transversalitat de les polítiques públiques, que ha de permetre generar sinergies entre les polítiques públiques, com per exemple en el cas de coordinació de les polítiques de serveis socials i de promoció econòmica.
- Consum Socialment Responsable (CSR) de la ciutadania, que en el moment de la compra, i sempre en funció dels diferents graus de factibilitat segons l'estrat social i econòmic, tenen en compte altres criteris diferents del preu o la relació qualitat-preu, ja siguin de tipus ambiental (compra verda), solidaris (comerç just) o ètic (compra ètica).
- Les clàusules socials en la contractació del sector públic apareixen com una aplicació del CSR a aquest sector.

4 LES CLÀUSULES SOCIALS EN LA CONTRACTACIÓ PÚBLICA

4.1 LES CLÀUSULES COM A MOTORS IMANTADORS DE LES INFRAESTRUCTURES SOCIALS

Les clàusules socials en la compra pública esdevenen doncs una eina molt potent per a una administració pública que vulgui ser un "imant" per al territori. Tenen efecte sobre la resta de sectors, en la mesura que incentiven unes relacions i actuacions més responsables entre els agents socials.

4.2 ALINEAMENT ESTRATÈGIC DE LES CLÀUSULES AMB EL TERRITORI: OBJECTIUS ESTRATÈGICS

Així doncs, si un marc regulatori comú afavoreix la creació de condicions igualitàries entre territoris, l'aplicació de clàusules socials com a part de la RS del sector públic ha de permetre respondre a necessitats concretes i diferenciades de cada territori.

Ateses aquestes necessitats concretes i diferenciades, podem concloure que cada territori ha de plantejar els objectius estratègics que es volen aconseguir mitjançant clàusules socials.

L'alineament estratègic tindrà en compte:

- Les voluntats polítiques del territori (mandat).
- Les necessitats específiques del territori (necessitats).
- Els agents i entitats cíviques del territori (actius).

4.3 MÈTODE DE SELECCIÓ DE CLÀUSULES SOCIALS

Cal tenir present que per tal d'aconseguir un objectiu estratègic de territori probablement calguin més d'una clàusula social. De fet, i malgrat els canvis legislatius, sempre caldria tenir en compte garantir que les clàusules no poden ser considerades, en cap cas, com a discriminatòries. En la mesura que s'introdueixi més d'una clàusula s'afavorirà que una organització responsable no sigui exclosa per no ser tinguts en compte els criteris sota els quals ho és.

Així doncs, resulta positiu el pensar en una graella de clàusules socials, a aplicar alternativament o simultàniament en un mateix contracte. Cada administració pública ha de definir una graella àmplia, que per un contracte concret es redueix a una graella reduïda que és la que s'introdueix en les fases del contracte on hi siguin pertinents.

4.4 CLASSIFICACIÓ DE LES CLÀUSULES SOCIALS

4.4.1 Classificació de la compra pública

En general s'acostuma a diferenciar entre compra verda (criteris de protecció ambiental), social (criteris per a la inserció social i laborals dels col·lectius en risc) i

ètica (criteris en les condicions de producció i comercialització i/o productes de consum responsable, com per exemple el comerç just).

4.4.2 Classificació de les clàusules per la seva naturalesa

La Inversió Socialment Responsable (ISR), corrent que ha pres força els darrers anys als països anglosaxons i països del centre europeu com Bèlgica, tradicionalment ha valorat i la inversió en carteres o accions d'empreses socialment responsables. Els seus criteris han estat tradicionalment de dos tipus: negatius (exclouen determinats sectors, com l'armamentístic) o positius (valoren en funció de criteris propis o d'índexs responsables externs i reconeguts).

De manera similar, les clàusules socials en la compra pública poden ser negatives o positives, en la mesura que pretenguin seleccionar o valorar. Tanmateix, no són d'ús alternatiu, i en molts casos les clàusules negatives, i fins i tot les positives introduïdes en algunes fases del procediment de contractació, poden ser considerades com a discriminatòries (veure punt 4.5).

4.4.3 Classificació de les clàusules pel seu objecte

A l'hora de classificar les clàusules pel seu objecte, ens adaptem a la classificació acadèmicament acceptada d'àmbits de la Responsabilitat Social: laboral, acció social i comunitat, medi ambient, clientela i proveïment (cadena de custòdia) i bon govern.

4.4.3.1 Clàusules de bon govern: transparència informativa i formalització

- Adscripció a codis de conducta ètics (laborals, socials, mediambientals)
- Disponibilitat de certificacions o sistemes de gestió
  - Qualitat: ISO 9000, EFQM
  - Medi ambient: ISO 14000, EMAS
  - Salut i seguretat: OHSAS 18001
  - Àmbit laboral: SA8000, EFR, programa Òptima
  - Responsabilitat social: SGE 21

- Transparència informativa i triple balanç: memòries socials o de sostenibilitat (GRI)
  - Interna: fluxos informació interns, difusió, compartir informació
  - Externa: escrutini públic
- Codi de conducta

4.4.3.2 Clàusules de responsabilitat laboral

- Drets humans. Llibertat sindical, negociació col·lectiva, eliminació de tota discriminació.
- Igualtat d'oportunitats. Gènere, edat, origen, qualificació, discapacitat,... En l'accés, formació, desenvolupament professional, retribució, beneficis socials.
- Gestió de la diversitat. Composició de la plantilla (%), manual d'acollida, adequació entorn laboral, declaració expressa de respecte de la diversitat, transparència en processos interns, col·laboració entitats externes.
- Conciliació empresa-persona. Algunes mesures entre les moltes.
- Salut, seguretat i prevenció riscos laborals. Evidències de superar els mínims legals, riscos psicosocials, ergonomia, autorrealització.
- Contractació i itineraris professionals. Inserció laboral col·lectius risc exclusió: discapacitat, atur llarga durada, altres col·lectius; foment contractació estable; foment formació professional.
- Clima laboral. Estudi del clima laboral, preocupació pels riscos psicosocials.
- Participació, transparència i comunicació. Mecanismes participatius, codecisió, participació en beneficis, comunicació interna, etc.

4.4.3.3 Clàusules de mercat relacional i inclusiu

- Clientela

- R+D+i, mesura de la satisfacció, seguretat del producte o servei i traçabilitat, etiquetatge
- Negocis d'inclusió social (adreçats a públics de baixos ingressos i amb la col·laboració d'alguna administració o tercer sector)
- Proveïment
  - Existència de criteris de selecció responsables en les compres
  - Compres a CET o altres ONL
  - Comerç just
- Competència
  - Participació activa en gremis, patronals o associacions
  - Cooperació empresarial

4.4.3.4 Clàusules de solidaritat territorial

- Evidència de col·laboració amb ONL o xarxes
- Donacions en efectiu, en espècie, serveis lliures de càrrec
- Voluntariat corporatiu, cessió temporal de recursos materials
- Partenariats publicoprivats (PPP)
- Projectes en pro de la comunitat

4.4.3.5 Clàusules de medi ambient

- Evidències de superar els mínims legals. Aplicació BPA, certificats, declaracions.
- Optimització en l'ús d'insums. Mesures estalvi, energies renovables.
- Gestió de residus. Recollida selectiva, processos de revalorització, ecologia industrial.

- Control d'emissions. Compensació CO2.
- Conservació del medi natural o històric. Reducció impacte paisatgístic, manteniment espais naturals, elements arquitectònics d'interès general.
- Disponibilitat d'ecoetiquetes.

4.5 LES FASES DELS PROCEDIMENTS DE CONTRACTACIÓ

4.5.1 *Legitimitat legal*

El Projecte de Llei de Contractes del Sector Públic contempla essencialment dues fórmules per a introduir les clàusules socials als contractes:

- *Artículo 102. Condiciones especiales de ejecución del contrato.*
  - *1. Los órganos de contratación podrán establecer condiciones especiales en relación con la ejecución del contrato, siempre que no sean discriminatorias y se indiquen en el anuncio de licitación y en el pliego o en el contrato. Estas condiciones de ejecución podrán referirse, en especial, a consideraciones de tipo medioambiental o a consideraciones de tipo social, con el fin de promover el empleo de personas con dificultades particulares de inserción en el mercado laboral, eliminar las desigualdades entre el hombre y la mujer en dicho mercado, combatir el paro, favorecer la formación en el lugar de trabajo, u otras finalidades que se establezcan con referencia a la estrategia coordinada para el empleo, definida en el artículo 125 del Tratado Constitutivo de la Comunidad Europea.*
- *Artículo 134. Criterios de valoración de las ofertas.*
  - *1. Para la valoración de las proposiciones y determinación de la oferta económicamente más ventajosa deberá atenderse a criterios directamente vinculados al objeto del contrato, tales como la calidad, el precio, la asunción del compromiso de mantener éste invariable como precio cerrado, la fórmula utilizable para revisar las retribuciones ligadas a la utilización de la obra o a la prestación del servicio, el plazo de ejecución o entrega de la prestación, el coste de utilización, características medioambientales o vinculadas con la satisfacción de exigencias sociales que respondan a*

necesidades, definidas en las especificaciones del contrato, propias de las categorías de población especialmente desfavorecidas a las que pertenezcan los usuarios o beneficiarios de las prestaciones a contratar, la rentabilidad, el valor técnico, las características estéticas o funcionales, la disponibilidad y coste de los repuestos, el mantenimiento, la asistencia técnica, el servicio postventa u otros semejantes. Cuando sólo se utilice un criterio, éste ha de ser, necesariamente, el del precio más bajo.

Així doncs podem veure com a l'article 102 del projecte de llei defineix clàusules negatives (d'obligat compliment), mentre que l'article 134 estableix les bases per a criteris positius (valoració positiva).

4.5.2 Aplicacions pràctiques segons els tipus de contractes

Les clàusules socials o consideracions ètiques en la compra públiques poden introduir-se en qualsevol tipus de contracte. Lògicament resulta d'aplicació més immediata en contractes menors i negociats.

La projecte de llei per cert contempla la possible incorporació, d'acord de fet amb la directiva europea, d'un nou procediment d'adjudicació: el diàleg competitiu, *“pensado para contratos de gran complejidad en los que la definición final de su objeto solo puede obtenerse a través de la interacción entre el órgano de contratación y los licitadores; a la nueva regulación de diversas técnicas para racionalizar las adquisiciones de bienes y servicios (acuerdos marco, sistemas dinámicos de adquisición y centrales de compras); o, en fin, asumiendo las nuevas tendencias a favor de la desmaterialización de los procedimientos, optando por la plena inserción de los medios electrónicos, informáticos y telemáticos en el ámbito de la contratación pública, a fin de hacer más fluidas y transparentes las relaciones entre los órganos de contratación y los operadores económicos”*.

Probablement aquest nou procediment sigui especialment emprat per als casos en què s'introdueixin clàusules socials, donada la complexitat relativa que poden comportar.

Tanmateix, les clàusules socials estan pensades per a licitacions, sotmeses a les seves diferents fases del procediment de contractació.

4.5.3 Clàusules socials a les diferents fases del procediment de contractació

D'entrada sembla de compliment obligat que en el cas de ser introduïdes clàusules socials, l'objecte del contracte hi ha de fer referència inexorablement, ja siguin clàusules negatives o positives, definint què es vol aconseguir amb el producte o servei adquirit, sempre que no dificulti l'accés a la licitació per part d'organitzacions d'altres països europeus, alhora que no faci referència a la naturalesa de dites organitzacions (naturalesa jurídica). Així doncs no serà possible, per exemple, introduir una clàusula social que discrimini positivament les entitats no lucratives.

A les especificacions tècniques, la introducció de clàusules socials fa referència a característiques vinculades amb l'objecte del contracte, com és l'experiència en l'àmbit en qüestió. En general són clàusules negatives (d'obligat compliment per tant).

En la preselecció d'entitats licitadores s'estableixen condicions de capacitat financera i tècnica, i és en aquest últim aspecte on és possible la introducció de clàusules socials, que també tenen caràcter de negatives o excloents, sempre que no resultin discriminatòries. En general caldrà doncs l'aportació d'auditories externes o internes o declaracions responsables que garanteixin el contingut de les clàusules.

Si bé els punts anteriors són conclusions que es poden extreure del projecte de llei, les dues fases restants en un procediment de contractació resulten directament del que diu el projecte de llei. Als criteris d'adjudicació s'avaluen les ofertes en funció del compliment de determinades clàusules socials, conjuntament amb els tradicionals criteris de preu, qualitat i servei. Cal per tant una baremació relativa entre els criteris convencionals i els socials, en forma de punts i percentatges (article 134 del projecte de llei suara esmentat).

Finalment, i tal com defineix l'article 102 del projecte de llei, les condicions d'execució podran demanar el compliment amb determinats requisits, sempre que no resultin discriminatoris (és a dir, que puguin estar a disposició de qualsevol organització al mercat).

4.5.4 Condicions per a la inclusió de clàusules socials

En resum, podem concloure que (LACASA I TRIBÓ, 2007) alguns dels requisits per a poder introduir clàusules socials són:

- L'objecte del contracte hi ha de fer referència, vinculant una proposta qualitativa amb posteriors condicions que aprofundeixin en aspectes socials o mediambientals.
- Cal incloure-les al plec de clàusules administratives particulars i no al plec de prescripcions tècniques, tota vegada que aquestes condicions d'execució no poden consistir en especificacions tècniques encobertes.
- El plec de clàusules administratives particulars podrà fixar també penalitats a imposar en cas d'incompliment.
- De forma principal ens concentrarem en les prestacions del contracte, i quan la naturalesa de les prestacions ho permetin, es podran introduir criteris de solvència tècnica (p.e. experiència). És a dir, es podrà discriminar positivament les empreses o organitzacions pel que fan en favor de criteris socials i ambientals, no pel que són.

4.6 FÓRMULES DE VERIFICACIÓ DE LES CLÀUSULES SOCIALS

Una de les problemàtiques més importants que presenten les clàusules socials són la necessitat de què les empreses licitadores o contractants puguin justificar-ne el compliment, de manera que les administracions puguin verificar la seva realitat (veure exemples al Quadre 1).

4.7 EXEMPLES

Quadre 1.

Clàusula social	Fases dels procediments de contractació (a part de l'objecte)	Fórmula de verificació
Respecte exprés als drets humans i laborals	<ul style="list-style-type: none"> - Selecció candidatures - Criteris adjudicació 	<ul style="list-style-type: none"> - Adscripció Pacte Mundial - Disponibilitat de codi ètic al lloc web - Certificació SA8000
Estabilitat de l'ocupació de persones de col·lectius amb risc d'exclusió	<ul style="list-style-type: none"> - Especificacions tècniques - Selecció candidatures - Criteris adjudicació - Condicions d'execució 	<ul style="list-style-type: none"> - Justificació contracte estable de persones amb risc d'exclusió
Igualtat d'oportunitats	<ul style="list-style-type: none"> - Criteris adjudicació 	<ul style="list-style-type: none"> - Distribució de la plantilla per edat, gènere, origen, discapacitat

Proveïment responsable	- Especificacions tècniques - Criteris d'adjudicació - Condicions d'execució	- Aportació de factures o certificat d'un CET
Producció artesanal	- Especificacions tècniques - Selecció de candidatures	- Justificació de processos intensius en mà d'obra en relació al sector - Declaració responsable
Producció ecològica	- Especificacions tècniques - Criteris d'adjudicació	- Certificat d'origen - Declaració responsable

5 CONCLUSIONS

L'evolució natural de la responsabilitat social al camp del sector públic condueix a la introducció de clàusules socials en els seus contractes per tal de generar un efecte multiplicador entre tots els agents socials.

Les clàusules socials resulten una eina clau per a un Territori Socialment Responsable, i com a tals, són i han de ser diferents a cada territori, en funció de la seva voluntat política, les necessitats pròpies i els agents socials i actius de què disposi.

Si bé les conclusions anteriors parteixen d'un projecte de llei, és improbable que canviï massa, i en tot cas el més segur és que evolucioni vers la introducció de més concreció.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

LACASA I TRIBÓ, A. (2007) *“Comentaris al projecte de Llei de Contractes de les Administracions Públiques: la inclusió de criteris socials i mediambientals en la contractació administrativa. Un pas més cap l'administració responsable”*, Xarxa Per La Compra Pública Ètica, Manresa.

KANTER, R.M. (1995) *“La nueva clase directiva mundial (World Class): progreso local en una economía global”*, Edicions Paidós Ibérica, S.A., Madrid.

MINISTERIO DE ECONOMÍA Y HACIENDA (2006) *“Proyecto de ley de contratos del sector público”*, Madrid.

XARXA PER LA COMPRA PÚBLICA ÈTICA (any desconegut) *“Bones pràctiques en la compra de productes tèxtils”*, <http://www.comrapublicaetica.cat/>, Barcelona.